folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:66, 2011/2

Doğumunun 125. Yılı Anısına

CUMHURİYET DÖNEMİNİN BÜYÜK KARAGÖZ SANATÇISI HAYALİ KÜÇÜK ALİ

Mevlüt Özhan*

Karagöz, geleneksel kültür değerlerimiz içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yüzyıllardan bu yana yaşatılarak getirilen Karagöz, bir gölge tiyatrosudur. Tiplemeleri, görsel-işitsel özellikleri, eğitici ve eğlendirici yapısıyla, konunun uzmanlarınca Türklerin yarattığı bir gölge tiyatrosu olarak kabul edilmiştir. Bu kültürel değerimiz ustadan çırağa öğretilerek, özü bozulmadan, biçimsel yapısı korunarak bugüne getirilmiştir.

Karagöz'ün bugüne getirilmesinde bazı sanatçıların büyük payı olmuştur. Bu sanatçılar arasında Mehmet Muhittin Sevilen, sanatçı takma adıyla Hayali Küçük Ali'nin büyük katkısı vardır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Karagöz oynatmaya başlayan Hayali Küçük Ali, Cumhuriyet döneminde Karagöz'ü bütün ülkeye tanıtmıştır. Oynatışındaki akıcılık ve sadelik, ses taklitlerindeki kusursuzluk, yarattığı yeni oyunlar ve tipler, klasik tipleri giyim kuşamları, davranışları, konuşmalarıyla günümüze uyarlaması Karagöz'ün insanların beyninde yer etmesini sağlamıştır.

Bu yazıda, yaşamının 74 yılını bu sanatın içinde geçiren Hayali Küçük Ali'yi ve sanatını sizlere tanıtmaya çalışacağım.

Asıl adı Mehmet Muhittin olan Hayali Küçük Ali 1886 yılında İstanbul'da doğdu**.

---

* UNIMA Türkiye Milli Merkezi Başkanı.

** Araştırmalarım sırasında bilgisine başvurduğum Hayali Küçük Ali'nin dört çocuğundan biri olan oğlu Kemalettin Sevilen, babasının asıl doğumunun 1881 olduğunu, ancak nüfusa 1886 olarak kaydedildiğini söyledi.

Hayali Küçük Ali'nin çocukluğu hakkında bilgi ne yazık ki bulunamadı, ancak Karagöz'e ilgisinin küçük yaşlarda başladığı biliniyor. Çocukluk döneminde devrinin Karagöz sanatçılarının gösterilerini izler. Kahvelerde ve açık alanlarda yapılan Karagöz gösterilerine ilgi duymaya başlar, nasıl oynattıklarını izler, sanatçılarla konuşmaya çalışır. Sekiz yaşına gelince Karagöz oynatmaya istek duyar. Daha çok dönemin tanınmış Karagözcülerinden Saffet Efendi'nin oyunlarını izler. Bazı kaynaklar Karagöz oynatmayı kendi kendine öğrendiğini söyler, bazı kaynaklar ise Saffet Efendi'nin özendirmesiyle başladığından söz eder. Genelde Karagöz sanatçıları bir başka sanatçının özendirmesiyle ve ondan öğrendikleri bilgilerin ışığında sanata başlarlar. Hayali Küçük Ali'nin de bir karagöz sanatçısından etkilenmemesi ve yardım almaması olası değil. Çocukluk ve gençlik yıllarında Hayali Ömer Efendi*, Hayali Memduh Bey, Hayali Arap Cemal Efendi, Hayali Nafiz Bey, Hayali Sobacı Ömer Efendi, Hayali Mehmet Serçe Efendi, Hayali Katip Salih Efendi, Hayali Arap Ömer Ağa, Hayali Behiç Efendi gibi Karagözcüleri seyretmiştir. Bunların dışında Yamalı Hakkı Efendi, Şefik Efendi, Enderunlu Mehmet Efendi, Şair Ömer Efendi gibi karagözcüleri izlediği bazı kaynaklarda veriliyor**.

Küçük Ali, Hayali Saraç Hüseyin'in yanında Karagözcülüğe başlar. 1900 yılında henüz on dört yaşında Fatih semtinin Draman Mahallesi'nde bir Ramazan gecesi ilk gösterisini yapar. "Hımhımlı Mandıra" adlı bu gösteri çok beğenilir ve "Hayali Küçük Ali" adını o zaman alır. Hayali Küçük Ali adını kimin verdiği hakkında bilgiye ulaşamadım.

Karagöz sanatçısı olacak kişi bir Karagöz ustasının yanında yardımcı olarak çalışmaya başlar. Önce çırak, sonra yardak olarak görev yapar, en sonunda usta olur. Her aşamanın sonunda ustalar huzurunda sınav olur, başarılı olursa bir üst aşamaya geçer. Ustalık sınavında da peştamal kuşatılır, bir isim verilir ve ustalığa kabul edilir.

Hayali Küçük Ali, Davutpaşa Rüştiyesini bitirdikten sonra, 1909 yılında İstanbul

* Karagözcüler hakkında pek bilgi bulunmamaktadır. O nedenle Şair Ömer Efendi ile Hayali Ömer Efendi aynı kişi olabilir.

** Hınçer, İhsan; "Hayali Küçük Ali ve Karagöz"

Postanesi'ne tevzi memuru olarak girer. Akşamları ve hafta sonları Karagöz gösterileri yapar. Hayali Küçük Ali, tasvirlerini de kendi yapmaya başlar.

Birinci Dünya Savaşı başlarında askere gider. Oğlu Mustafa Kemalettin'in verdiği bilgiye göre askerliğinin bir bölümünü Trablusgarb'ta yapar, burada Mustafa Kemal Paşa'yı görür ve ona karşı sevgi ve hayranlık duyar. Oğlu olunca adını Mustafa Kemal koyacağına dair kendi kendine söz verir. 1926 yılında dünyaya gelen oğluna Mustafa Kemalettin adını verir.

Askerden döndükten sonra PTT'deki işine yeniden başlar. Memuriyetinin yanı sıra Karagöz oynatmayı sürdürürken, bir yandan da oturduğu semt olan Mevlânâkapı'da tulumbacılık yapar, bir süre sonra da tulumbacı reisi olur.

1934 yılında tayini Ankara'ya çıkar ve ailece Ankara'ya taşınırlar.

Karagöz sanatında iyice ustalaşan Küçük Ali, Ankara'ya geldikten kısa bir süre sonra Karagöz gösterilerine başlar. Sekiz yaşındaki oğlu Kemalettin'i de yanında yardımcı olarak götürür.

Kemalettin Sevilen'in anlatımına göre Küçük Ali, gösterilerini Halkevleri'nde, özel günlerde yapıyordu. Dönemin Millî Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'le İstanbul'dan tanışıyorlar. Kemalettin Sevilen'in verdiği bilgiye göre, aynı semtte büyümüşler. Küçük Ali yaşça büyük olduğu için mahalleden gelen alışkanlıktan dolayı Hasan Ali Yücel, ona ağabey der. Hasan Ali Yücel, Küçük Ali'yi sık sık gösteri yapması için davet eder. Gösteriler genellikle evlerde, üst düzey yöneticilere yapılır.

Necla Seyhun, 2 Aralık 1968 tarihli Cumhuriyet gazetesinde; Hayali Küçük Ali'nin Atatürk'e Karagöz oynattığından söz etmekte, ancak, ne zaman oynattığını yazmamaktadır*. Oğlu Kemalettin Sevilen'in verdiği bilgiye göre Hayali Küçük Ali, Erdal ve Ömer İnönü'nün sünnet düğünlerinde Karagöz oynatır. Oğlu Kemal'i de yanında yardımcı olarak götürür. Atatürk de oradadır ve Küçük Ali'nin oynattığı Karagöz oyununu izler. Küçük Ali'nin Atatürk'ün karşısında yaptığı tek gösteri bu olur. Gösteriden sonra Küçük Ali, oğlu Kemalettin'in kolundan tutarak; "Bu Atatürk oğlum. Mustafa Kemal." der. Kemalettin ilk ve son kez Atatürk'ü orada görür. Kemalettin Sevilen bu sünnet düğününde "Sevilen" soyadını Küçük Ali'ye Atatürk'ün verdiğini söyledi. Kemalettin Sevilen'in anlatımına göre Atatürk, Mehmet Muhittin'e; "Sen çok sevilen bir adamsın be Ali. Senin soyadın 'Sevilen' olsun." der.

Hayali Küçük Ali gösterilerini Halkevlerinde, halk odalarında, özel davetlerde ve okullarda yapardı. Cebeci Aile Bahçesi'nde de gösteriler yapmıştır.

1932'de kurulan Halkevleri, ülke genelinde yayılıp iyice örgütlenince eğitici çalışmalarını da yoğunlaştırır. Sanatsal çalışmalara ağırlık verir. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nin Temsil Şubesi başlıklı bölümündeki 48. maddede "Kukla-Karagöz halk terbiyesi bakımından bu şubenin önemli çalışmaları içine alınmalıdır."** ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeden hareketle hem merkezlerdeki Halkevleri'nde Karagöz oyunları oynatılıyor hem de sahne taşıma ve kurmadaki kolaylığı, pratikliği göz önünde tutularak köylere götürülüyor.

Halkevleri Köycülük Kolu, köylüyü aydınlatmak için köy gezileri düzenliyor. Bu

* Tan, Nail; Atatürk ve Türk Halk Kültürü, s. 27.

** Karadağ, Nurhan; Halkevleri Tiyatro Çalışmaları, s. 97.

gezilerde hastalara bakmak, ilaç dağıtmak, köy yaşamını ileri götürecek konferanslar, konuşmalar yapmak, önemli ilkeleri benimsetmek, köylünün dilekçelerini yazmak, askerde olanların işlerini yaptırmak, meyve fidanı, bağ çubuğu dağıtmak, köylerde açılan halk dersaneleri, açık hava temsilleri, Karagöz gösterileri, köy bayramları düzenlemek gibi çalışmalar yapılıyor*.

Halkevleri 1940 Yıllığı'nda, Halkevleri Temsil Kolu'nun görevi üç maddede özetleniyor. Üçüncü maddede; kukla, Karagöz, ortaoyunu gibi ulusal oyunların düzenlenmesi ve bunlardan halk terbiyesinde yararlanılması vurgulanıyor**. Karagöz'ün yanı sıra kukla, ortaoyunu, seyirlik oyunlar öğretici ve eğitici amaçla köylüye ulaştırılmaya çalışılıyor. Karagöz ve kukla sanatçıları, ortaoyunu grupları köylere götürülüp gösteriler yaptırılıyor. Tersi uygulamayla, pazar için kente gelen köylülere de Karagöz gösterileri düzenlenip izlemeleri sağlanıyor. Hayali Küçük Ali hem Ankara merkezindeki Halkevleri'nde hem de Halkevi Köycülük Kolu'nun düzenlediği organizasyonlarda köylere gidip Karagöz oynatır. Halkevleri dışında sık sık Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gidip Karagöz oynatır. Buradaki oyunları ders niteliği taşırdı.

Okullarda çocuklara oynattığı Karagöz oyunları ile yetişkinlere oynattığı oyunlar değişik olurdu. Çocuklara oynattığı Karagöz oyunlarının eğitici ve öğretici olmasına özen gösterir, oyunları çocukların seviyesinde, anlayacakları şekilde oynatmaya çaba gösterirdi. Bu oyunlarda çocukların daha çok ilgisini çekmek için mutlaka Hacivat'ın oğlu ile Karagöz'ün oğlunu perdeye çıkarırdı.

Yetişkinlere yaptığı gösteriler de klasik oyunları günün koşullarına göre düzenleyerek oynatır, bütün oyunlarında edep dışı ve küfürlü sözler söylememeye özen gösterirdi.

Gözü tok bir insan olan Küçük Ali, gösterilere pazarlıksız gider, ne verirlerse onu alırdı.

Üç kız bir erkek babası olan Küçük Ali, kızı Sıdıka'nın eşi ölünce torunu Tuncay Tanboğa'yı da çırak olarak yanına alır. Dedesinden Karagöz oynatmayı küçük yaşlarda öğrenen Tuncay Tanboğa, yeteneği sayesinde çabucak usta olur ve Hayali Torun Çelebi takma adını alır. Hayali Küçük Ali, torunu Tuncay Tanboğa için; "On üç yaşında torunum Tuncay, ileride iyi bir hayali, benden daha iyi sanatkâr olabilir. Mükemmel tasvir keser."*** diyerek onun yeteneğini ifade eder. Tuncay Tanboğa, dedesinin dediği gibi iyi bir Karagöz sanatçısı olmuştu, ancak olgunluk döneminde aniden rahatsızlanarak 7 Ocak 2007 tarihinde yaşama veda etti. Küçük Ali'nin kızı Naciye'nin oğulları Erhan Ergüler ve Erdoğan Ergüler, dedelerinin yanında Karagöz oynatmayı öğrendiler. Opera sanatçısı olan Erhan Ergüler zaman zaman Karagöz oynatmıştır.

Sekiz yaşında yanında çırak olarak götürdüğü Kemalettin Sevilen, on yaşında tasvir yapmaya başlar. Yaşı ilerledikçe tasvir yapımında ustalaşır. Babası yaşlandığında yardımcı olmak adına yaptığı tasvirleri ona verir. Kemalettin Sevilen Karagöz oynatmadan çok tasvir yapmayı sürdürür. Artık yaşlandığı için tasvir yapmayı bırakmıştır. Elinde on beş oyunun tasvirleri bulunmaktadır. İki oyunun tasvir takımı Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Arşivinde bulunmaktadır.

Hayali Küçük Ali, yirmi yıl süreyle radyoda Karagöz oyunlarını seslendirir.

* Age., s. 91.

** Age., s. 96.

*** Yeni Adam, İstanbul 1949, S. 628.

Sesiyle, Karagöz, Hacivat ve diğer tiplerin taklitlerini yaparak Karagöz'ü bütün Türkiye'ye sevdirmiştir.

Hayali Küçük Ali'nin; radyonun ülkemizde yaygınlaşması dönemine denk gelmesi, radyoda Karagöz'e değer veren, Karagöz'ün önemini kavrayan idareci ve yapımcıların olması, Ankara'da yaşaması gibi etkenlerin bir araya gelmesi sonucu radyoda Karagöz oyunlarını seslendirme olanağı bulur. Yirmi yıl süren bu seslendirme Karagöz'ü küçüklü büyüklü herkese sevdirmiştir. Çocukluk yıllarımızda büyük bir ilgi ve merakla dinlediğimiz bu oyunlar Karagöz'ü bu güne taşıyan en önemli olaydır. Radyonun gerçekleştirdiği bu kültür hizmeti Karagöz'ün toplumumuza tanıtılmasına ve bu geleneksel sanatımızın yaşatılmasına büyük katkı sağlamıştır.

Gazeteci Hıncal Uluç bir yazısında; "Hayali Küçük Ali, radyoda Karagöz oynatırdı. Karagöz'ün en büyük ustalarından biriydi. Heyecanla beklerdik haftalık Karagöz saatini. Radyonun etrafında ne keyifle toplanır, nasıl neşeyle dinlerdik."* diyerek Hayali Küçük Ali'nin radyodaki Karagöz seslendirmelerine olan ilginin önemini belirtiyor.

Söz sanatı, ses taklitleri ve görselliğe dayanan Karagöz oyununu radyoda seslendirmek ve sevdirmek çok zor bir olay. Çünkü, Karagöz'ün en önemli özelliği olan görselliğini kullanamadan oynatıyorsunuz. Arkadan verilen ışıkla perdeye yansıyan gölgelerin çekici görüntüsü olmadan oyunu sesle vermeye çalışıyorsunuz. İşte Hayali Küçük Ali'nin ustalığı burada kendini gösteriyor. Ses taklitlerini, söz oyunlarını, efektlerini o kadar güzel yapıyor ki, dinleyenler oyunu Karagöz perdesinde izliyormuş duygusuna kapılıyorlar. Kulaklarına ve beyinlerine yerleşen Karagöz - Hacivat sesleri yaşamlarının sonuna kadar hiç çıkmıyor uslarından.

Ceyhun Atıf Kansu bir yazısında, Karagöz'ün dünyasını kendisine sevdirenin Hayali Küçük Ali olduğunu söyler. "O sıralar 1936-1937 yıllarında, unutmadıysam cuma günleri Hayali Küçük Ali, kendi repertuvarından (=oyunculuğundan) tüm Karagöz oyunlarını, oyunların özgün havasını, kişilerin tüm renklerini ve seslerini vererek oynatırdı. Burada elbette perde ve suretleri görmem söz konusu olamazdı. Ne ki, bu büyük halk ustası, işini o kadar gönülden, bilerek ve severek yapıyordu ki, radyo dalgalarından gelen ses gerçeğe dönüşüyor, gözlerimin önünde bir perde kuruluyor. Suretler gözlerimin önünde

* Uluç, Hıncal; Sabah Gazetesi, 11.05.2004.

dirilip kımıldıyordu."*

Hayali Küçük Ali 1944'te Ankara Paket Postanesi memurluğundan emekliye ayrılır. Emeklilik yıllarında gösterilerinin ve tasvir yapımının dışında kalan zamanlarda Karagöz oyunlarını ve Karagöz hakkındaki bilgilerini yazmaya çalışır ve yayınlar.

Yaşı ilerleyip Karagöz oynatmak zorlaşınca oyunları seyrekleştirerek tasvir yapımına daha çok zaman ayırır. 7 Aralık 1974 tarihinde Ankara'da vefat eder. Cenazesi Karşıyaka Mezarlığı'na defnedilir. Karagöz'e adanan seksen sekiz yıllık ömür biter. Geriye kitapları, film bantları ve o güzelim Karagöz, Hacivat sesleri kalır.

Sanatı

Hayali Küçük Ali, Cumhuriyet döneminin en iyi ve en tanınan Karagöz sanatçısıdır. Yeteneğini, çalışması ve araştırması ile geliştirip zenginleştirmiştir. Çok az sanatçıda bulunan bir özelliğe sahipti. Okumayı seviyordu ve sürekli okuyordu. Aslında Hayali Küçük Ali, bir Karagöz sanatçısında bulunması gereken bütün özellikleri taşıyordu. İşlek bir zekaya sahipti. Söz oyunlarını, yanlış anlamaları yerinde ve zamanında yapıyor, abartmaya kaçmıyordu. Esprileri yerinde ve halkın anlayacağı şekilde kullanıyordu. Oyunu;ortama, seyircinin yaşına, ve eğitim düzeyine göre çok iyi ayarlıyordu. Örneğin; öğrencilere oynattığı oyunlarda eğitim ve öğretime öncelik vermesi, onlara uygun tipler çıkarması iletişimi daha rahat kurmasını sağlıyordu.

Kuvvetli bir hafızaya sahip olan Küçük Ali, Karagöz ustalarından ve kitaplardan öğrendiği bilgileri hafızasında tutup oyunlarında kullanabilen bir sanatçıydı.

Hayali Küçük Ali, üstün el becerilerine sahip bir sanatçıydı. Karagöz sanatçısı el becerisini, oynatımda ve tasvir yapımında gösterir. Oynatımdaki el becerisi tasvirleri sopalara iyi bir şekilde takmayla başlar, perdede tutuş ve hareket ettirişle devam eder. Sopaları avcunun içinde ve parmak aralarında sıkmadan, düzgün tutabilen sanatçı el peşrevini yani bilek hareketlerini, tasvirleri perdede hareket ettirmeyi kusursuz şekilde yapabilir. Hayali Küçük Ali el peşrevini başarılı şekilde yaparak tasvirleri, perdede, söylediği sözlerle uyumlu hareket ettirmiştir. Aynı anda perdede dört-beş tasviri rahatlıkla hareket ettirebilme özelliğine sahipti. Oğlu Kemalettin Sevilen, babasının perdede dört-beş tasviri oynattığını ifade etmiştir. Hayali Küçük Ali, el becerisini tasvir yapımında da göstermiştir. Oyunlarının tasvirlerini kendisi yapmıştır. Tiplerin çoğunu günlük kıyafetlerle yaptığı gibi oyunlarında yarattığı yeni tiplerin de tasvirlerini yapmıştır.

Tasvir yapımında sanatçılar genelde ustalarından aldıkları kalıpları kullanırlar ve tasvirlerini o kalıplara göre kesip yaparlar. Küçük Ali, yarattığı yeni tiplerin veya güncelleştirdiği tiplerin tasvir tasarımlarını kendisi yapıp kalıplarını da kendisi çizmiştir.

Karagöz sanatçılığında değişik sesleri taklit etmek önemli özelliklerdendir. Her oyundaki tiplerin ayrı ayrı seslerini taklit etmek, şive taklitlerini yapabilmek, Karagöz sanatçısı olabilmenin olmazsa olmazlarındandır. Karadenizli'yi Karadeniz şivesiyle, Kastamonulu'yu, Kayserili'yi, Trakyalı'yı, Kürt'ü kendi şiveleriyle; Rum'u, Ermeni'yi, Arnavut'u, Yahudi'yi bozuk Türkçeleriyle seslendirmek, bu şiveleri ve konuşmaları iyi etüt etmekten geçer. Bu anlamda Karagöz sanatçısı iyi bir gözlemci, çözümleyici ve yorumcudur. Hayali Küçük Ali, Karagöz Hacivat tiplerini eşsiz şekilde seslendirmesinin yanı sıra diğer tiplerin ses taklitleri ile şive taklitlerini kusursuz bir şekilde yapan nadir

* Kansu, Ceyhun; Hayali Küçük Ali, s. 809.

sanatçılardandır. Sanatçılığı süresince ses ayrımlarını oyunun başından sonuna kadar başarıyla götürmüştür.

Karagöz oyunlarında müzik geniş yer tutar. Oyunun giriş bölümünde nareke ve tefle başlayan müzik, bitiş bölümünde çenginin oynamasıyla son bulur. Oyun içerisinde sanat müziği, halk müziği, değişik milliyetlerin müzikleri icra edilir. Her tip perdeye gelirken yöresinin müziği veya ona uygun müzik çalınır ve söylenir. Hacivat, semai okuyarak, Çelebi, Üsküdar'a Gider İken şarkısıyla, Arap, yalelli ile, Karadenizli Karadeniz ezgisiyle ve diğer tipler kendi müzikleriyle perdeye çıkarlar. Daha tipler görünmeden söylenen ezgiler hangi tipin perdeye çıkacağı hakkında bilgi verir seyircilere. Bütün bu müzikleri Karagöz sanatçısı kendisi yapar ve söyler. Sonraki yıllarda müzik kasetlerden, CD'lerden verilmeye başlanmıştır.

Hayali Küçük Ali, müzik konusunda da kendini yetiştirmiş, şarkıları makamlarına göre söylemiştir. Kemalettin Sevilen, babasının bağlama, tambur, ut, keman, klarnet çaldığını, çaldığı bestelerin makamlarını bildiğini, yaşlanıncaya kadar oyundaki bütün müzikleri kendisinin icra ettiğini ama yaşlandıktan sonra çoğu müzikleri gramofondan çaldığını söylemiştir.

Karagöz oyunlarında halk edebiyatının değişik türleri (tekerlemeler, bilmeceler, masallar, halk şiirleri) ve divan şiiri geniş yer tutar. Bu türlere ancak okuyan, araştıran ve öğrenen sanatçılar oyunlarında yer verebilirler. Edebiyat ürünlerinin kullanıldığı oyunlarda söz oyunları, atışmalar, söyleşmeler daha çok kullanılmış, oyun akıcılık kazanmıştır. Hayali Küçük Ali, edebi türleri oyunlarında yoğun olarak kullanmıştır.

Hayali Küçük Ali, her Karagöz oyununa göre göstermelikler yapıp perdede dekor oluşturmuştur. Böylece perdeye görüntü yönüyle zenginlik ve canlılık getirmiştir. Eski oyun metinlerini kullanılan Türkçeye göre sadeleştirmiş, halkın daha iyi anlamasını sağlamıştır.

Tasvir Yapımcılığı

Hayali Küçük Ali, Karagöz oynatıcılığının yanı sıra tasvir yapımcısıdır da. Oyunlarının tasvirlerini kendisi yapmıştır. Klasik tarzda, bıçakla oyma tekniğine göre yaptığı tasvirlerin bugün değişik yerlerde koleksiyonu bulunmaktadır. Edindiğimiz bilgilere göre Hayali Küçük Ali'nin tasvir koleksiyonları; Milli Kütüphane, Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Arşivi, Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Müzesi koleksiyonunda (Atatürk Kitaplığı) bulunuyor.

Milli Kütüphane arşivindeki Karagöz figürleri: 1960 yılında Hayali Küçük Ali 74 yaşında iken alınmıştır. Çeşitli oyunlara ait 277 adet tasvir ve göstermelik bulunmaktadır. Tasvirlerin dana ve deve derisinden bizzat Küçük Ali tarafından yapıldığı belirtilmektedir. Buradaki tasvirler arasında modern kıyafette bir iki tasvir bulunmaktadır. Tasvirlerle birlikte yine Küçük Ali tarafından verilen tef, nareke, oynatım çubukları, Karagöz perdesi, fotoğraflar, takvim resimleri bulunmaktadır*.

Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuarı arşivi: Önceleri adı Ankara

* Milli Kütüphane Karagöz Kataloğu,

Devlet Konservatuarı olan ve sonradan Hacettepe Üniversitesi'ne bağlanan konservatuarın mum plak arşivinde Hayali Küçük Ali'ye ait seksene yakın Karagöz tasvirinin olduğu, daha önce Müzikoloji Bölümü Başkanı olan Prof. Dr. Ertuğrul Bayraktar'dan aldığım bilgiler doğrulanmıştır. İki kez konservatuara gittim ama, tasvirleri göremediğim gibi, bilgi alacak kimseyi de bulamadım. .

Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Arşivi: Ülkemizde en zengin Karagöz tasvirleri koleksiyonuna sahip olan bu arşivde Hayali Küçük Ali'ye ait 400'e yakın tasvir ve göstermelik bulunmaktadır. Yaptığımız araştırmalara göre Kültür ve Turizm Bakanlığının Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü ile Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı 1976-1977 yıllarda geçici bir süreliğine Türk Ocağı binasına taşınır. Müze binasının onarımı sırasında bir bölümü çevreye dağılmış durumda, bir bölümü sandıklar içinde yüzlerce tasvir ve göstermeliğin tavan arasında olduğu tesadüfen görülür. O zamanki Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı yetkilileri ve araştırmacılarınca bunların Karagöz tasvirleri olduğu belirlenir ve toplanarak koruma altına alınır. 1978-1979 yıllarında da arşiv kaydına geçirilir. Kayda geçirilmeden önce Hayali Küçük Ali'nin torunu Karagöz sanatçısı Hayali Torun Çelebi Tuncay Tanboğa ve folklor araştırmacısı Mustafa Mutlu tarafından bakım ve onarımları yapılır, hangi tasvirin kime ait olduğu belirlenir. Bu belirlemelere göre tasvirlerin bir bölümünün Hayali Küçük Ali, Hayali Nazif, Hayali Memduh'a ait olduğu tescillenir. Bir çoğunun da kime olduğu belirlenemez. Belirlenemeyen tasvirlerin bazılarının tamamlanmamış olduğu, bazılarının acemi işi olduğu görülür. Tasvirlerin ne zamandan beri Türk Ocağı binasında olduğuna dair bilgiye rastlanmamıştır. O dönemde Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı olanNail Tan ve Folklor Araştırmacıları Mustafa Mutlu ile Osman Nahya'nın tahmini olarak verdikleri bilgiye göre bütün tasvirlerin Halkevleri döneminden kalmış olabileceği, yapanları bilinmeyen tasvirlerin de Halkevleri tarafından açılmış kurslarda yapılmış olabileceği şeklindedir. Tasvirler arşiv kayıtlarına geçerken "Türk Ocağı'ndan gelen tasvirler" şeklinde geçirilmiş. Bu kayıt bazılarınca Türk Ocağı Derneği'nden geldiği şeklinde yorumlanmıştır*.

* Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2008 yılında yayımlanan Gölgenin Renkleri adlı prestij yayındaki Bakan Ertuğrul Günay'ın sunuş yazısında, tasvirlerin Türk Ocağı Derneği tarafından bağış yoluyla Bakanlık arşivine kazandırıldığı söylenerek teşekkür edilmektedir. Konu hakkında bilgisi olmayan ve okuduğunu yanlış yorumlayan birisinin verdiği bilgilere göre yazılan Sunuş yazısı sayesinde tasvirler Türk Ocağı Derneği'ne mal edilmiştir. Tasvirlerin bulunuşuyla ilgili verdiğimiz bilginin yanı sıra Türk Ocağı binası hakkında da kısa bilgi vererek konunun adı geçen dernekle ilgisi olmadığını açıklamaya ve yapılan büyük yanlışlığı düzeltmeye çalışacağım.
Türk Ocağı binasının inşaatına 21 Mart 1927'de başlanır ve 1930 yılında tamamlanır. 1931 yılına kadar Türk Ocakları'nın kullanımına verilir. Aynı yıl Türk Ocakları'nın kapanması üzerine 10 Haziran 1931 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilir. 1932 yılında Halkevleri'nin kurulmasıyla Ankara Halkevinin hizmetine verilir. Halkevlerinin 1952 yılında kapatılmasıyla bina hazineye devredilir, kullanma yetkisi de yeniden açılan Türk Ocakları'na verilir. Bina 1961 yılına kadar Türk Ocakları'nın yanı sıra Devlet Tiyatroları 3. Sahne temsilleri, Ankara Belediyesi nikâh hizmetleri için kullandı. 1961 yılında Milli Eğitim Bakanlığı aynı yıl yeniden Türk Ocakları Derneği'ne verilen bina 1965'te Köy İşleri Bakanlığı'na, 1971'de Millî Savunma Bakanlığı'na, 1972'de yeniden Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsis edilir. 1975 yılına kadar Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu olarak hizmet verir. Aynı yıl Resim ve Heykel Müzesi yapılmak üzere Kültür Bakanlığı'na devredilir. Bakım ve onarımı yapıldıktan sonra 1980'de hizmete açılır. 1983'te restorasyonu tamamlanır. Bir bölümü Resim Heykel Müzesi olarak, salonu da çeşitli etkinlikler için kullanılmaya başlanır. Halen aynı amaçla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca kullanılmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kültürü Arşivi'nde bulunan Hayali Küçük Ali'ye ait tasvirler onun Karagöz oyunlarını güncelleştirdiği konusunda detaylı bilgi vermektedir. Klasik tiplere ait tasvirlerin yanı sıra klasik tiplerin modern giysilerle yapılmış tasvirleri bulunmaktadır. Çelebi, Tuzsuz, Hacivat'ın oğlu kravatlı, başı açık, modern takım elbiseyle zenne, modern kadın kıyafetiyle yapılan tasvirlerden. Zenneler modern kıyafetli, başı açık veya normal başörtülü, dans elbiseleri giyinmiş olarak yapılmıştır. Tasvirlerin arasında Osman Bölükbaşı, Münir Nurettin Selçuk, Tito, Tarzan gibi tanınmış simalar, kurdeleli ve önlüklü kız öğrenci, film yönetmeni, kanto yapan modern bay ve bayan, modern kıyafetli müzisyenler gibi güncel tipler, Miki Maos, Vakvak Amca gibi tipler, paraşütçü, Atatürk'ün "Yurtta barış, cihanda barış" sözünün yer aldığı sulh kızı figürü, 23 Nisan Çocuk Bayramını, Kızılay'ı, Yerli Malı Haftası'nı, Çocuk Esirgeme Kurumu'nu, Ay-Yıldız ve altı oku, Cumhuriyet Halk Partisi Kurultayı'nı, Kızılay çadırını, Hatay'ın uçarak gelip Anavatan'a katılışını konu alan ve o günün önemli sayılan değerlerini gösteren göstermelikler, kumbara, yel değirmeni, biley taşı ve paraşüt göstermelikleri yer almaktadır. Bu tasvirler yapıldığı dönemin sosyal ve siyasal yaşamı, kültürü hakkında da bilgi vermektedir.

Bursa Türk İslam Eserleri Müzesinde Hayali Küçük Ali'ye ait 200 civarında tasvir ve göstermelik bulunmaktadır. Bu tasvirlerin yarısından az bir bölümü teşhirde bulunmaktadır*.

Ankara Etnografya Müzesi deposunda Hayali Küçük Ali'ye ait 130 civarında tasvir ve göstermelik bulunmaktadır. Tasvirler 1934 yılında müze kayıtlarına girmiştir. Büyük ihtimalle doğrudan Küçük Ali'nin kendisinden alınmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Müzesi koleksiyonunda Hayali Küçük Ali'ye ait 115 adet tasvir bulunmaktadır. Bu tasvirler teşhirde değil, Atatürk Kitaplığı'nda bulunuyor**.

* Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi'nde Osman Sözen'e ait 119 adet Tasvir bulunmaktadır. Karagöz sanatçıları Metin Özlen, Orhan Kurt ve Ünver Oral'dan aldığım bilgilerde Osman Sözen'in birkaç yıl öncesine kadar tasvir yaptığı, son yıllarda kendisiyle ilgili bilgi olmadığı yönündeydi.

** Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor Arşivi, Milli Kütüphane Arşivi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Müzesi koleksiyonlarında bulunan tasvirler (ya da fotoğraflar), Ankara

Hayali Küçük Ali'nin ABD'de California Üniversitesi ile Fransa'nın Paris şehrindeki Musée de l'Homme'da Karagöz tasvir koleksiyonları bulunmaktadır. Bunların dışında bazı kişilerde tasvir koleksiyonları, Ankara'daki Cumhuriyet Müzesi'nde renkli eskizleri bulunmaktadır*.

TRT Genel Müdürlüğü tarafından 1963 yılında Hayali Küçük Ali'den 100 adet tasvir, 100'e yakın oyun bandının satın alındığı, bu tasvir ve bantların TRT depolarında çürümeye, bozulmaya yüz tuttuğu 4 Şubat 1973 tarihli Tercüman Gazetesi'nin İnci ekinde yer almıştır.

Araştırmalarım sırasında bu tasvirler ve bantlarla ilgili ("Ses Kasetleri, Filmleri, Videoları" başlığı altındaki bölümde verdiğim bilgi dışında) TRT ve başka kaynaklarda bilgiye rastlamadım.

Yayınları

Hayali Küçük Ali aynı zamanda yazan bir sanatçıdır. Dağarcığındaki Karagöz oyunlarını ve bilgileri yazıya aktararak yayınlamış ve gelecek kuşakların hizmetine sunmuştur.

Karagöz sanatçıları çıraklık ve kalfalık dönemlerinde oyun metinlerini ustalarından sözlü olarak öğrenirler. Klasik Karagöz oyunları bu şekilde ustadan çırağa aktarılarak Cumhuriyet dönemine kadar gelmiştir. Hayali Küçük Ali, diğer Karagöz sanatçıları gibi ustalarından öğrendiği klasik olarak nitelendirilen Karagöz oyunlarını en iyi şekilde oynatmış, yazıya aktararak kitap bütünlüğünde yayımlamış, Karagöz oyunu derlemeleri yapanlara da kaynaklık ederek kalıcılığını sağlamıştır. Küçük Ali, klasik oyunlardan hareketle günün koşullarına uygun yeni oyunlar yazmıştır. Asri Karagöz, Karagöz Dans Salonunda, İyilik Eden İyilik Bulur, Tayyare Sefası gibi oyunları klasik Karagöz oyunları kalıbına uygun, konu bakımından yeni ve güncel oyunlardır.

Hayali Küçük Ali'nin en büyük özelliği de bütün Karagöz oyunlarını günün Türkçesiyle ve anlaşılır şekilde oynatmasıdır. Yayınlarında da aynı özeni göstermiştir.

Etnografya Müzesi ile Bursa Türk İslam Eserleri Müzesindeki tasvirlerin envanter kayıtları tarafımca görülmüştür ve ilgililerden bilgi alınmıştır.

* Hayali Küçük Ali'nin anısına Karagöz Haftası Broşürü, s. 10.

Hayali Küçük Ali'nin yayınlarına geçmeden önce Karagöz oyunlarının ne zamandan itibaren yayınlanmaya başladığı hakkında kısa bilgi vermek istiyorum. İlk Karagöz metinleri 1900'lü yıllardan sonra yayınlanmaya başlar. 1909 yılında Cihan Matbaası tarafından basılan "Karagöz'ün Karaman'ın Koyunu Olması", "Karagöz'ün Soyulup Dayak Yemesi", "Karagöz'ün Şairliği"; Asır Matbaası tarafından basılan A. Sami'nin "Karagöz'ün Zihaf Odası" adlı oyunlar ilk basılanlardandır. Bunların dışında tarihi bilinmeyen basılmış oyunlar bulunmaktadır.

a) Kitapları

- Karagöz Perde Külliyatı, İstanbul 1928, Cumhuriyet Kütüphanesi adlı yayın Hayali Küçük Ali'nin ilk yayınlanan eseridir. Bu kitapta "Karagöz'ün Hamam Eğlencesi", "Karagöz Dans Salonunda", "Karagöz'ün Kâğıthane Safası (Kayık)" adlı oyunları yer almaktadır.

- Karagöz'ün Hamam Eğlencesi, İstanbul 1928, Ahmet Kamil Matbaası, 24 s. 8 (eski harfli).

- Hayal Perdesi, İstanbul 1931, Milliyet Matbaası, 35 s. 8.

- Asri Karagöz, Yücel Dergisi, c. XIII, sayı 75, İstanbul 1941.

- İyilik Eden İyilik Bulur, Yücel Dergisi, c. XIII, sayı 77, İstanbul 1941.

- Tayyare Safası, Yücel Dergisi, c. XIII, sayı 77, İstanbul 1941.

- Karagöz, Ankara 1941, Recep Usluoğlu Basımevi, 4+XXIII+68 s., CHP Yayını. Bu kitapta "İyilik Eden İyilik Bulur", "Tayyare Safası" adlı oyunlar bulunmaktadır.

- Karagöz; İstanbul 1969, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü, 4+368 s. (1000 Temel Eser: 9)

- Karagöz; Ankara 1986, Sevinç Matbaası, 368 s. 1000 Temel Eser Dizisi: 121, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. (Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1969 yılında basılan kitap, 1000 Temel Eser Dizisi çerçevesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yeniden yayınlanmıştır.)

Kitapta Karagöz'ün tarihi hakkında verilen bilgiden sonra Kütahya Çeşmesi, Karagöz'ün Gelin Olması, Kanlı Kavak, Çifte Hamamlar, Karagöz'ün Ağalık Oyunu, Tahir ile Zühre, Yalova Safası, Mandıra Safası, Aptal Bekçi, Kanlı Nigar, Karagöz'ün Bakkallığı, Salıncak Safası, Tımarhane Oyunu, Kâğıthane Safası, Ferhat ile Şirin" oyunlarının metinleri yer almaktadır.

b) Makaleleri

- Eskiden Nasıl Karagöz Oynatılırdı, TFA 6 (140), Mart 1961, s. 2339-2340.

Yazar bu makalesinde eskiden nasıl Karagöz oynatıldığından söz ediyor. İzin almak

için ne işlemler yapıldığını, Belediye ve Emniyetin sanatçıdan istediği belgeler hakkında bilgi verdikten sonra bir duyuru ilanı örneği veriyor.

- Karagöz, Nevrekân, Zırıltı ve Perde, TFA, 8 (163), Şubat 1963, s. 2968-2969.

Bu yazısında Karagöz oyunu hakkında bilgi verildikten sonra Nevrekân (tasvir yapımında kullanılan bıçaklar), Zırıltı (Nareke adı verilen kamıştan yapılan düdük) ve perde hakkında bilgiler veriliyor.

- 1952 yılında Dünya Gazetesi'nde Ramazan boyunca Karagöz'le ilgili bilgi, Mandıra Safası, Tahir ile Zühre oyunları ile Yazma Muhaveresinin metinleri yayınlanıyor.

Cevdet Kudret'in derleyip 1970 yılında üç cilt olarak yayınladığı Karagöz oyunlarının büyük çoğunluğunda kaynak olarak Hayali Küçük Ali ve yayınları verilmektedir.

Ses Kasetleri, Filmleri, Videoları

Hayali Küçük Ali, döneminde yaşayan en tanınmış Karagöz sanatçısı olduğu için konuyla ilgili araştırmalara kaynaklık etmiştir. Özellikle klasik olarak bilinen ve sayıları 40'a yaklaşan oyunları bilmesi ve oynatması, ses kasetlerine kaydetmiş olması araştırmacıların yararlanmalarına kaynaklık etmiştir.

Hayali Küçük Ali'nin Milli Kütüphane arşivinde on yedi Karagöz oyununun ses bandı bulunmaktadır. Sesler 1958, 1959 ve 1960 yıllarında Ankara'da Dr. İlhan Başgöz tarafından kayda alınmış. Hayali Küçük Ali oynatmış. Yanında yardak olarak Hayali Torun Çelebi'nin olduğu belirtilmiş. Banda kaydedilen oyunlar; "Abdal Bekçi", "Ağalık" (iki kayıt, 1958, 1960), "Karagöz'ün Bakkallığı", "Çifte Hamamlar", "Karagöz'ün Gelin Olması", "Kâğıthane Safası", "Kanlı Kavak", "Kanlı Nigar" (iki kayıt, 1958, 1960), "Kütahya Safası (Gülme Komşuna Gelir Başına)" (iki kayıt, 1959, 1960), "Mandıra Safası", "Sahte Esirci", "Salıncak Safası", "Sünnet", "Tahir ile Zühre", "Tımarhane", "Yalancı"*. Milli Kütüphane Arşivinde "Sandıklı Efe" adlı bir meddah hikayesi de bulunmaktadır.

Bu kayıtların birer kopyasının Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü arşivinde bulunduğu bazı kaynaklarda gösterilmiştir. Konuyla ilgili görüşmemizde Prof. Nurhan Karadağ, ses kayıtlarını TRT arşivindeki kasetlerden kopyalayıp getirdiğini söylemiştir. Ancak TRT arşivinde bulunan kayıtlardaki oyunlar Millî Kütüphane arşivindeki oyunlarla aynı oyunlar değil. Dolayısıyla kaynaklarda söz edildiği gibi Tiyatro Bölümündeki kayıtlar Millî Kütüphane arşivindeki bantların birer kopyası olmayıp TRT arşivindeki ses kayıtlarının birer kopyasıdır. Şu anda Tiyatro Bölümü Arşivinde Hayali Küçük Ali'ye ait ses kaseti bulunmadığı tespit edilmiştir. Sadece bir kaset bulabildim, o da tam değil. "Hain Kahya" oyununun bir bölümünün

* Millî Kütüphane Karagöz Kataloğu, s. 37-39.

olduğu o kasette TRT'de kaydedilen kasetlerden biri olsa gerek. Çünkü, oyun yarım kalmış, ardından Yurttan Sesler Korosu'nun ses kaydı girmiştir. Prof. Dr. Nurhan Karadağ'dan aldığım bilgiye göre Tiyatro Bölümünde arşiv olmadığı için açıkta duran ses bantlarının içinde ne kaydı olduğunu bilmeyenler tarafından zamanla atılmış olabileceği yönündeydi.

TRT arşivlerinde Hayali Küçük Ali'nin ses kayıtları bulunmaktadır. "Ferhat ile Şirin", "Cinli Yazıcı", "Karagöz'ün Sünnet Düğünü", "Karagöz Aşçıbaşı", "Karagöz Kurban Alıyor", "Yurtta Bayram Var" (23 Nisan Özel Programı), "Mandıra Safası", "Mestan Pehlivan", "Karagöz Balık Avında", "Karagöz'ün Bayram Eğlencesi", "Küçük Bir Karagöz Oyunu" adlı Karagöz oyunlarının ses kayıtlarının yanı sıra "Bir Meddah Hikâyesi", "Dünya Güzeli" adlı Meddah hikâyelerinin ses kayıtları, "Ortaoyunu", "Kavuklu'ya Hile", "Tahir ile Zühre" (Ortaoyunu) ses kayıtları, ayrıca "Ramazan Özel Programı-Eski İstanbul Geceleri" adlı ses kaydı bulunmaktadır*.

Hayali Küçük Ali'nin anısına Karagöz Haftası (7-15 Aralık 1983) broşüründe, "Sandıklı Efe" adlı meddah hikâyesinin ses kaydının 1960 yılında Ankara'da Amerikan Haberler Merkezi'nce yapıldığı belirtilmektedir.

Hayali Küçük Ali'den filme çekilen Karagöz oyunları da bulunmaktadır. "Gülme Komşuna Gelir Başına" adlı Karagöz Oyununun 16 mm, sesli ve renkli olarak çekilmiş filminin, Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü Film arşivinde bulunduğu bazı kaynaklarda belirtiliyor.

Yine "Muhavereler" adıyla bir Karagöz filminin Hayali Küçük Ali tarafından oynatıldığı, Prof. Dr. Nurettin Sevin tarafından İngilizce seslendirilerek Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nce renkli çekildiği, bazı kaynaklarda gösterilmektedir**. Ancak yaptığım araştırmada bu arşivdeki filmlerin tamamının 1977 yılında Kültür Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü ile TRT Genel Müdürlüğü'ne verildiği söylendi. Adı geçen kurumlarla yaptığım görüşmeler sonucunda filmlerin nerede olduğu konusunda bilgiye ulaşamadım.

Hayali Küçük Ali'nin bir filmi de Çelik Sınal tarafından çekilmiş. "Gülme Komşuna Gelir Başına, Kütahya Çeşmesi" oyunu Hayali Küçük Ali tarafından oynatılmış ve Çelik Sınal tarafından çekilmiş. Amerika'da banyo ettirilen film, çekenin ifadesine göre ülkemizde renkli ve sesi çekim anında kaydedilen ilk film. Süresi 40 dakika. Film hâlâ Çelik Sınal'da bulunmaktadır. Büyük raslantı, Başbakanlık arşivinde olduğu belirtilen film de aynı oyun.

Milletlerarası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği (UNIMA) Türkiye Millî Merkezi

* Ses kayıtlarını dinleme olanağım olmadı, kasetleri de görmedim. Sadece kayıt defterinden okunarak bu isimler söylendi. Kayıt sırasında oyun isimlerinde hatalar yapıldığı isimlendirmelerden belli oluyor.

** Hayali Küçük Ali'nin anısına Karagöz Haftası

arşivinde, Merkez tarafından, Hayali Küçük Ali'nin fotoğraflarından yararlanılarak hazırlanan yaklaşık üç dakikalık bir sinevizyon filmi bulunmaktadır. Ayrıca ses kasetlerinde kayıtlı "Gözlemeci" adlı ortaoyunu, "Dünya Güzeli" adlı meddah hikayesi, "Mandıra Safası","Tahir ile Zühre","Abdal Bekçi","Kanlı Nigar","Karagöz'ün Ağalığı" adlı Karagöz oyunları var. Gözlemeci adlı ortaoyunundaki bütün tiplerin ses taklitlerini Hayali Küçük Ali yapıyor. Karagöz oyunları, İlhan Başgöz tarafından 1958 yılında kaydedilen oyunlar. Meddah hikayesi ve ortaoyunu kayıtlarının TRT de yapıldığı anlaşılıyor. Bu kasetlerde aynı zamanda Karagöz ve ortaoyunu hakkında bilgiler yer alıyor.

Hayali Küçük Ali'nin ses kasetleri, filmleri, tasvir ve göstermelikleri dağınık bir şekilde korunuyor. Özellikle ses kayıtlarının, filmlerinin bir araya getirilip birkaç kopyasının yapılarak Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Kütüphane ve TRT arşivlerinde korunması gerekir. Böylece kaybolması, silinmesi önlenmiş, yangın ve sabotaj gibi olaylara karşı korunmuş olur.

Hayali Küçük Ali gibi büyük bir Karagöz sanatçısına gerekli değeri vermiyoruz. Onun bıraktığı tasvirleri iyi bir şekilde korumalı, filmlerini zaman zaman arşivlerden çıkartıp televizyonlarda göstererek halka tanıtmalıyız ki, ona ve Karagöz'e karşı görevimizi yerine getirelim.

KAYNAKLAR

Ankara Devlet Resim Heykel Müzesi Kataloğu, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Borcaklı, Ahmet; "Yitirdiğimiz Hayali Küçük Ali", TFA, 307, Şubat 1975, Sayfa:

Ebcioğlu, Hikmet Münir; "Radyo ve Karagöz", TF 6 (128), Mart 1960, s. 2106.

Halk Tiyatrosu Dergisi; yıl 1 (Kasım 1995),sayı 11, s; 7.

Hayali Küçük Ali'nin Anısına Karagöz Haftası 7-15 Aralık 1983, Broşür, 16 s.

Hayali Küçük Ali; "Eskiden Nasıl Karagöz Oynatılırdı", TFA 6 (140), Mart 1961, s. 2339-2340.

Hayali Küçük Ali; "Karagöz, Nevrakân, Zırıltı ve Perde", TFA, 8 (163), Şubat 1963, s. 2968-2969.

Hınçer, İhsan; "Hayali Küçük Ali ve Karagöz", TFA 6 (128), Mart 1960.

Kansu, Ceyhun Atıf; "Hayali Küçük Ali", Varlık Dergisi, 1975, s. 809.

Karadağ, Nurhan; Halkevleri Tiyatro Çalışmaları, Ankara 1988, Filiz Matbaacılık, 267+60 s. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Karagöz Sanatkârları Derneği, TFA 5 (119), Haziran 1959, s. 1936.

Kudret, Cevdet; Karagöz I, Ankara 1968, Bilgi Yayınevi, 1.Basım, 409 s.

---------, Karagöz II, Ankara 1969, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, 569 s.

---------, Karagöz III, Ankara 1970, Bilgi Yayınevi, 1. Basım, 600 s.

Milli Kütüphane Karagöz Kataloğu; hzl. Ahmet Borcaklı, Serpil Soyer, Gülter Koçer, Ankara 1974, Başbakanlık Basımevi, XV+62 s.

Özhan Mevlüt; "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Geleneksel Türk Tiyatrosu", I. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2001, Genç Ofset, s. 211-219.

Özhan Mevlüt; Geleneksel Türk Tiyatrosunda Ahilik, TFA 1988/1, Ankara 1988, Öztek Matbaası, s. 45-53, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Rasim, Ahmed; Muharrir Bu ya, İstanbul 1969, Milli Eğitim Basımevi, 540 s.

Uluç, Hıncal; "Karagöz'ü Bilir misiniz?" Sabah Gazetesi, 11.05.2004.

Tan, Nail; "Atatürk ve Türk Halk Kültürü, Ankara 2000, Ekip Grafik Matbaa Hizmetleri Tic. Ltd. Şti. 128 s.

Yeni Adam; İstanbul 1949, S. 628.

CANLI KAYNAKLAR

Mustafa Kemalettin Sevilen, Hayali Küçük Ali'nin oğlu. Tasvir yapımcısı. Çanakkale ili Eceabat ilçesinde yaşıyor. Konuşma, Mayıs 2008'de evinde kasete kaydedilmiştir.

Nail Tan, 1941 doğumlu, Kültür Bakanlığı emekli genel müdürlerinden. Halk Kültürü konusunda çok sayıda kitapları, bilimsel yazıları ve makaleleri bulunmaktadır. Ankara'da yaşıyor.

Mustafa Mutlu; 1942 doğumlu, Devlet Tiyatrosundan emekli Karagöz sanatçısı. Karagöz konusunda makaleleri ve kitabı bulunmaktadır. Ankara'da yaşıyor.

Osman Nahya; 1937 doğumlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın değişik birimlerinde hizmet ettikten sonra emekli olmuştur. Ankara'da yaşıyor

Fotoğraflar Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Kültürü Arşivi'nden alınmıştır.

1, Fotoğraf EE 1978 0289 Modern kıyafetli Zenne,
2- Fotoğraf EE 179 0208 Modern kıyafetli Tuzsuz
3- Fotığraf EE 1979 0184 Simokinli Karagöz,
4- Fotoğraf EE 1979 0258 Hatay'ın Anavatana katılışı,

CUMHURİYET DÖNEMİNİN BÜYÜK KARAGÖZ SANATÇISI HAYALİ KÜÇÜK ALİ

Özet

1986 yılında İstanbul'da doğan Hayali Küçük Ali, Osmanlı döneminin sonlarında başladığı Karagöz oynatmayı Cumhuriyet kurulduktan sonra da başarılı bir şekilde sürdürür. Yeteneği, azmi ve çalışkanlığı onu Cumhuriyet döneminin en başarılı Karagöz sanatçısı yapar. Radyoda yaptığı Karagöz seslendirmeleriyle Karagöz'ü bütün ülkeye sevdirir. Sadece Karagöz oynatmakla kalmayan Küçük Ali tasvirler yapar, Karagöz oyunlarını günün koşullarına göre düzenler, yeni oyun metinleri yazarak yayınlar. Tasvirlerinde bir çok yenilikler yapar.. Oyunlarda halkın anlayacağı sade dil kullanır, kaba ve argo sözler kullanmamaya özen gösterir, eğiticiliği ön plana çıkarır. Yayınladığı Karagöz oyunlarıyla, doldurduğu ses kasetleriyle Karagöz'ün geleceğe aktarılmasını sağlar. Tasvirleri, ses kasetleri Kültür ve Turizm Bakanlığı, TRT, Milli Kütüphane, Ankara Etnografya Müzesi, Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi, İstanbul Belediye Müzesi, UNIMA Türkiye Milli Merkezi arşivlerinde bulunmaktadır. Hayali Küçük Ali 7 Aralık 1974 tarihinde Ankara'da vefat eder.

Anahtar Sözcükler : Hayali Küçük Ali, Karagöz, Tasvir, Arşiv

KARAGÖZ GREAT ARTIST OF THE REPUBLIC OF PERIOD HAYALİ KÜÇÜK ALI

Abstract

Hayali Küçük Ali who was born in 1986 in Istanbul began to perform Karagoz Shadow Play in the late Ottoman Period and he continues to perform Karagoz Shadow Play after establishment of the republic succesfully. He become the most successful artist by his abilities, determination and assiduity in the Republic Period. He endears Karagoz Shadow Play with his dubbing in radio to all country. Besides, Küçük Ali makes some figurations and orders Karagoz Shadow Plays according to current conditions and writes new play texts and published them. He makes a lot of innovations in his figurations. He uses plain language and is waried of using jargon and vulgarity and brings informativeness to forefront. He provides to bring to future Karagoz Shadow Play with his Karagoz Shadow Plays and his tape cartridges which he recorded. His figurations and tape cartridges are found in the minister of culture and tourism, TRT, National Library, Ankara Etnography Museum, Bursa Turkish and Islamic Art Museum, Istanbul Municipal Museum, UNIMA Turkish National Centre. Hayali Küçük Ali was died in 7 December 1974 in Ankara.

Keywords: Hayali Küçük Ali, Karagoz shadow play, figuration, archive,